

הלכות פורים

ערך: הרב הננאל עמי ישראל זייני

מהדורה אינטרנטית

כל הזכויות שמורות, אין לבצע שימוש מסחרי בתוכן הוברת
זו ללא אישור בכתב מהמחבר.

רח' חניתה 96 ת.ד. 3488

טל: 04-8121048 פקס: 04-8121043

www.orvishua.org.il , E-mail: secretary@orvishua.org.il

©

כל הזכויות שמורות לישיבה הגבוהה-הסדר בחיפה

זכר למחצית השקל

- א. בזמן שבית המקדש היה קיים, מראש חדש אדר, היו מכריזים על מצות מחצית השקל, בה כל יהודי מחוייב, לתת לעבודת המקדש.
- ב. כזכר למקדש, נוהגים לתת סכום השווה בערכו למחצית השקל, למטרות קודש: מוסדות תורה, צדקה וכדו'.
- ג. אין לומר על הכסף שהוא "מחצית השקל", כדי שלא ייחשב כהקדש. אלא "זכר למחצית השקל".
- ד. ערכו של מחצית השקל בשנה זו, הוא כ-30 שקלים.
- ה. יש אומרים שרק מי שהגיע לגיל עשרים צריך לתת זכר למחצית השקל, ויש אומרים שמגיל שלש עשרה צריך לתת, וזהו הנכון.
- ו. מי שנתן על בנו הקטן פעם אחת למרות שאינו צריך, ימשיך לתת גם בשנים אחרות.
- ז. נשים פטורות ממנהג זה, כיון שהן פטורות מהמצוה בזמן שבית המקדש קיים.
- ח. נוהגים לתרום את הכסף לפני פורים.

תענית אסתר

- ט. מתענים ב"ג באדר, לזכר התענית שהתענו ישראל ב"ג באדר באותה השנה, בזמן מלחמתם באויבי ישראל. וכשפורים חל ביום ראשון, מקדימים את התענית ליום חמישי.
- י. צום זה הוא ממנהג ישראל, ואינו חובה מדברי חכמים. לכן נשים בהריון או מניקות, וכן חולים שקשה להם לצום - פטורים מהתענית, אבל אדם בריא - לא יפרוש מן הציבור.
- יא. צום זה אינו של צער, ולכן אם חלה מילה בתענית אסתר שהוקדמה ליום חמישי, יש אומרים שמותר לעשות סעודה ביום הצום, וכל האוכלים יצומו למחרת, ויש אומרים שיש לעשות את הסעודה

בלילה. ויש לנהוג כהוראת הרב המקומי. ומכל מקום, אין לקיים סעודה, בתענית אסתר שחלה בזמנה.

קריאת המגילה

- יב. תקנו חז"ל לקרא את המגילה בפורים בלילה וביום.
- יג. קריאת המגילה של הלילה זמנה כל הלילה, עד עמוד השחר. וקריאת המגילה של היום זמנה כל היום, מהנץ החמה עד שקיעת החמה. אך מכל מקום, זריזים מקדימים למצוות, ומקדימים לקרא ככל האפשר.
- יד. מי שקרא את קריאת המגילה של היום, מעמוד השחר - יצא ידי חובה.
- טו. קריאת המגילה קודמת לכל מצוה אחרת, חוץ מקבורת מת מצוה שאין מי שיעסוק בקבורתו. ולכן יש לקרא את המגילה, ורק לאחריה לעשות כל מצוה אחרת.
- טז. משהגיע זמנה של קריאת המגילה, אסור לאכול עד שיקרא את המגילה.
- יז. מצוה לחנך את הילדים, ללמוד את קריאת המגילה.

זמנו של פורים

- יח. תושבי ערים שהיו מוקפות חומה בימות יהושע בן נון, מקיימים את מצוות פורים בט"ו באדר.
- יט. ישוב קטן שנמצא בתוך ק"מ אחד מעיר מוקפת חומה, והוא נראה כחלק מן העיר, או שהוא קרוב מאד לעיר, נחשב כחלק מן העיר.
- כ. בשאר המקומות, מקיימים את מצוות פורים בי"ד באדר.
- כא. עיר שהיא ספק, יש לקרא בה את המגילה בי"ד ובט"ו, ולא מברכים על קריאת המגילה אלא בי"ד.
- כב. אדם שתכנן להיות בעיר שאינה מוקפת בי"ד, אף אם הוא בסופו של דבר נשאר בעיר מוקפת - יקיים את פורים בי"ד.

- כג. אדם שתכנן להיות בעיר מוקפת בט"ו, אף אם הוא בסופו של דבר נשאר בעיר שאינה מוקפת - יקיים את פורים בט"ו.
- כד. אדם שנמצא בי"ד בעיר שאינה מוקפת, ובט"ו בעיר מוקפת - חייב לקיים כל מצוות פורים בשני הימים. ומי שאינו רוצה להתחייב בשני הימים, יסע לעיר המוקפת רק לאחר עמוד השחר ביום ט"ו.
- כה. מי שנמצא במקום שאינו מקום ישוב, כגון ספינה וכדומה, מקיים את מצוות פורים בי"ד באדר.
- כו. אם י"ד באדר חל להיות ביום שישי, מצוות פורים נחלקות, בערים המוקפות, על פני שלשה ימים: קוראים את המגילה ונותנים מתנות לאביונים ביום שישי. בשבת, קוראים את פרשת "ויבא עמלק", ואומרים "על הנסים". וביום ראשון, שולחים משלוחי מנות, ואוכלים את סעודת הפורים.
- כז. מי שצריך לצאת לדרך ארוכה, ואינו מוצא מגילה לקחת איתו, יקרא אותה אפילו מי"א באדר, בלי ברכה. ואם בסופו של דבר, מצא מגילה בי"ד - יקרא אותה שוב בי"ד.
- כח. מי שלא היה במקום ישוב, ולא היתה לו מגילה בי"ד, אם הזדמנה לו מגילה בט"ו - יקרא בט"ו. **לאשכנזים בלי ברכה, ולספרדים עם ברכה.**

החייבים בקריאת המגילה

- כט. כל אדם המחוייב במצוות [אנשים ונשים], חייב לקרא את המגילה, או לשמוע אותה מאדם אחר הקורא.
- ל. יש להביא ילדים לבית הכנסת כדי לחנכם. אך ילדים קטנים מידי שאינם מסוגלים שלא להרעיש - אין להביאם לבית הכנסת, כדי שלא יפריעו לציבור.

הוצאה ידי חובה

- לא. ניתן לצאת ידי חובה בשמיעת המגילה מאדם אחר, רק אם הוא מחוייב במצוה. לכן חרש, שוטה וקטן שפטורים מהמצוה - אינם יכולים להוציא אדם אחר ידי חובתו.
- לב. אשה אינה יכולה להוציא גברים ידי חובה. אך בשעת הדחק, כגון שאדם חולה, ואין מי שיקרא לו אלא אשתו או בתו, ואם לא תקרא לו לא יקרא כלל - מותר [אך אסור שאשה אחרת תקרא בשבילו].
- לג. מי שנדר שלא יהנה מאדם פלוני, אסור לו לשמוע ממנו את קריאת המגילה. ואף על פי כן, אם שמע ממנו - יצא ידי חובה [ומכל מקום טוב שלא לנדור שום נדר].
- לד. במקום שאין מנין, אם לכולם יש מגילה כשרה, וכולם יודעים לקרא - עדיף שכל אחד יקרא לעצמו. אך אם יש רק מגילה אחת כשרה, או שיש רק אדם אחד שיודע לקרא - יקרא אחד לכולם.
- לה. בעל קורא הקורא בציבור, לא יקרא עד שיאמרו לו לקרא.
- לו. לכתחילה צריך הקורא להתכוון להוציא ידי חובה, כל מי ששומע את הקריאה [וגם מי שמחוץ לבית הכנסת], וצריך השומע להתכוון לקיים את המצוה בשמיעה זו. ומכל מקום, כל מי שלא התכוון - יצא ידי חובה בדיעבד.
- לז. מי שקורא את המגילה להוציא אדם אחר ידי חובתו, מברך בשבילו את הברכות. ואם רוצה השומע לברך בעצמו - יכול. אך לא תברך אשה בפני גבר.

דיני הקריאה

- לח. מצוה לכתחילה לשמוע את קריאת המגילה בבית הכנסת במנין [ונשים אינן מצטרפות למנין בקריאת המגילה]. אך מי שהחמיץ את הקריאה בבית הכנסת, או שאינו יכול לבוא לבית הכנסת, יקרא על כל פנים ביחידות.

לט. מנהג כל ישראל שהקורא פורש את המגילה כאגרת. **הספרדים**
והתימנים נוהגים לפרוש את המגילה תוך כדי הקריאה, **והאשכנזים**
נוהגים לפרוש אותה מתחילת הקריאה, ולקפל אותה תחתיה.
מ. מותר לקרא את המגילה בעמידה או בישיבה. אך בעל קורא שקורא
בציבור [כאשר יש מנין], חייב לעמוד מפני כבוד הציבור.
מא. מותר שיהיו כמה בעלי קריאה שיקראו יחד, אם יש צורך בדבר.
מב. יש לקרא את כל המגילה, ומתוך הכתב, ומי שקורא אותה בעל פה -
לא יצא ידי חובה. אך אם חסרות אותיות או מילים במגילה, באופן
שאינו פוסל אותה, מותר לומר אותן בעל פה.
מג. מי שאין לו מגילה כשרה, אסור לו לקרא עם הבעל קורא, אלא יקשיב
לקריאת הבעל קורא. ומכל מקום, גם מי שיש לו מגילה כשרה, לא
יקרא עם הבעל קורא, כדי לא לבלבל אותו בקריאה.
מד. מי שהפסיק באמצע קריאת המגילה, ואפילו בדיבור [אע"פ שאסור
לדבר], אפילו אם הפסיק לזמן ממושך, וסיים את הקריאה - יצא ידי
חובתו.
מה. צריך לקרא את המגילה לפי הסדר. ולכן מי שדלג פסוק, יחזור לאותו
הפסוק ומשם ימשיך על הסדר.
מו. מי שהתנמנם [ולא ישן ממש], בזמן שקרא את המגילה - יצא ידי
חובה, אך מי שהתנמנם בזמן ששמע את המגילה - לא יצא ידי חובה.
מז. מי שקורא את המגילה, ובין פסוק לפסוק, מסביר את הדברים לציבור
- יצא ידי חובה, אך אין להפסיק בדברים שאינם מענין המגילה.
מח. אם הקורא טעה בדבר שאינו משנה את המשמעות - לא צריך להחזיר
אותו. אך בדבר שמשנה את המשמעות - יש להחזיר אותו, עד שיקרא
בדקדוק.
מט. צריך הקורא לקרא את המילים "חמש מאות איש ... עשרת" בנשימה
אחת, להודיע שכל בני המן נהרגו ונתלו כאחד. ובדיעבד, אם לא קרא
בנשימה אחת - יצא ידי חובה.

- ג. נוהגים שכל הציבור אומר את ארבעת הפסוקים של הגאולה, שהם: איש יהודי וגו', ומרדכי יצא וגו', ליהודים היתה אורה וגו', כי מרדכי היהודי וגו'. ואחר כך, חוזר הבעל קורא וקורא אותם.
- נא. נוהגים להרעיש בזמן שאומרים "המן", ואף על פי כן, אסור לדבר בזמן זה. ואין ללגלג על מנהג זה, ולא על מנהגים אחרים, כי לא לחנם נקבעו מנהגים אלו. ויש לחזן להמתין עד שיהיה שקט כדי להמשיך.

כשרות המגילה

- נב. המגילה צריכה להיות כתובה בדיו של סת"ם על קלף כשר, ואם חסר אחד מתנאים אלו - המגילה פסולה.
- נג. המגילה צריכה להיות כתובה כמו ספר תורה [בצורת האותיות, הפרשיות והשרטוט], ולהכתב כספר תורה [שלא תכתב בעל פה], ואם חסר אחד מתנאים אלו - המגילה פסולה.
- נד. מגילה שאין בה תגים, כשרה. אך לכתחילה יש לתייג את המגילה.
- נה. המגילה צריכה להיות תפורה בגידים בלבד, כספר תורה. ואם נתפרה בחומר אחר - פסולה.
- נו. אם השמיט הסופר אותיות או מילים, או אפילו פסוקים שלמים, כשרה בתנאי שרובה של המגילה כתוב לפניו [ולא בצורה מטושטשת], ובתנאי שתחילת המגילה וסופה לא הושמטו, ולא הושמט ענין שלם. והוא הדין, אם נמחקו פסוקים מן המגילה.
- נז. מגילה שבעמוד הראשון נכתבו הברכות - כשרה.
- נח. מגילה מצויירת ומעוטרת - כשרה. אך מכל מקום, אין לצייר לכתחילה ציורים במגילה.
- נט. מגילה שכתובה על קלף, אלא שיש בה ניקוד - כשרה. אך אם יש מגילה אחרת, יש לקרא במגילה ללא ניקוד.
- ס. אם אין מגילה כשרה, יש לקרא בחומש ללא ברכה.
- סא. מי שקרא במגילה גזולה - יצא ידי חובה. אך וודאי שאסור לקרא מלכתחילה במגילה כזו.

ברכות המגילה

- טב. מי שקורא את המגילה, צריך לברך לפני הקריאה שלש ברכות: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מקרא מגילה", "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".
- טג. בקריאת המגילה ביום, לא מברכים "שהחיינו". והאשכנזים נוהגים לברך שהחיינו גם ביום.
- טד. מי שקרא בלי לברך - יצא ידי חובה.
- טה. לאחר קריאת המגילה, גולל הקורא את המגילה, ומברך את ברכת "הרב את ריבנו". ואין מברכים ברכה זו אלא במנין.
- סו. לאחר ברכת "הרב את ריבנו" צריך לומר: ארור המן, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר, ארורים כל הרשעים, **ברוכים כל ישראל**, וגם חרבונה זכור לטוב. ויש נוהגים לשיר במקום זה, את השיר "שושנת יעקב" שכולל את הכל. אך יש לשיר אותו בשלימותו, ולא להסתפק בשני משפטים ממנו.

קריאת המגילה בלע"ז

- סז. גם מי שאינו מבין עברית, יוצא ידי חובה בקריאת המגילה בעברית.
- סח. מי שאינו מבין עברית, ושמע קריאת מגילה בשפה שהוא מבין - יצא ידי חובה. אך מי שמבין עברית, אינו יוצא ידי חובה בקריאה זו.
- סט. מי שקורא את המגילה בשפה זרה, צריכה המגילה להיות כתובה לפניו באותה השפה, על קלף ועם שאר דקדוקי כשרות המגילה.

תפילת ערבית

- ע. הספרדים נוהגים לומר לפני תפילת ערבית, את המזמור "למנצח על אילת השחר", שנדרש ע"י חז"ל על פורים.

עא. מתפללים תפילת ערבית של חול, ובתפילת העמידה אומרים "על הנסים" [בי"ד בלבד. ובערים מוקפות חומה בט"ו בלבד]. ומי ששכח לומר "על הנסים" ואמר כבר "ברוך אתה ה'" שבסוף הברכה, אינו חוזר.

עב. לאחר תפילת העמידה אומר הש"ץ חצי קדיש, וקוראים את המגילה. ובמוצאי שבת, **רוב הספרדים** אינם אומרים "שובה ה'" ו"ישב בסתר עליון", ויש שאומרים אותם לפני קריאת המגילה, והמנהג הראשון הוא הנכון, כמבואר בדברי הגאונים. **והאשכנזים** נוהגים לומר "ויהי נועם" לאחר קריאת המגילה.

עג. לאחר קריאת המגילה, נוהגים **האשכנזים** לומר "אשר הניא", ו"שושנת יעקב". ואין אומרים "אשר הניא" אלא בלילה.

עד. לאחר קריאת המגילה אומרים "ובא לציון גואל", ויש נוהגים להתחיל מ"ואתה קדוש", וכך נוהגים **האשכנזים**, ויש להם על מה שיסמכו. ואומרים קדיש "תתקבל", ומסיימים את התפילה כבכל יום.

הבדלה במוצאי שבת

עה. אסור לעשות שום דבר לכבוד פורים לפני צאת השבת, ואף לא להתחפש.

עו. מי שצריך לעשות מלאכה לאחר צאת השבת, ולפני שהתפלל ערבית - יאמר לפני כן "ברוך המבדיל בין קודש לחול".

עז. מבדילים בבית הכנסת, לאחר תפילת ערבית, כדי להוציא את הציבור ידי חובה.

עח. אם כל בני הבית היו בהבדלה שבבית הכנסת, והתכוונו לצאת ידי חובה. אינם צריכים להבדיל שוב בביתם. ואם לא - צריך להבדיל שוב.

תפילת שחרית

עט. מתפללים תפילת שחרית של חול, ובתפילת העמידה אומרים "על הנסים".

פ. לאחר חזרת הש"ץ, אומר הש"ץ חצי קדיש, ולא אומרים "אל ארך אפים". ומוציאים ספר תורה, וקוראים בפרשת "ויבא עמלק", וכיון שאין בה אלא תשעה פסוקים, ואין מוציאים ספר תורה לפחות מעשרה פסוקים - נהגו **הספרדים** לחזור על הפסוק האחרון.

פא. לאחר קריאת התורה, אומר הבעל קורא חצי קדיש. ולא מחזירים את ספר התורה לארון הקודש, אלא לאחר קריאת המגילה, וזהו המנהג הנכון. אולם יש שנהגו להחזיר את ספר התורה לפני "אשרי יושבי ביתך", ויש להם על מה שיסמכו.

פב. אומרים "אשרי יושבי ביתך", ואחר כך קוראים את המגילה, ואומרים "ארור המן וכו', וממשיכים "ובא לציון גואל" ואומרים "יהללו" וקדיש תתקבל. **והאשכנזים** נהגו לקרא את המגילה, ולאחריה "אשרי יושבי ביתך", "ובא לציון", קדיש "תתקבל" ו"יהללו".

פג. נהגו **הספרדים** לדלג את "בית יעקב" ואת שיר של יום, ולומר רק את המזמור "למנצח על אילת השחר".

מתנות לאביונים

פד. תקנו חכמים שבאותו הדור, לתת מתנות לאביונים ביום פורים. ויש לתת אותן ביום ולא בלילה.

פה. כל אדם שמחוייב במצוות, צריך לתת שתי מתנות לשני עניים לפחות [מתנה אחת לכל אחד], כדי שיהיה לעניים לקנות סעודת פורים. ואין לזה שיעור מפורש, ויש לתת כשיעור שיוכל לקנות העני סעודה קטנה. ומי שרוצה לקיים מצוה מן המובחר, יתן לעני סכום שיוכל לקנות בו את הסעודה שלו עצמו, לפחות.

- פו. אדם שפושט יד בפורים, אין לבדוק אם הוא ראוי לקבל צדקה, אלא נותנים לו בלי בדיקה.
- פז. אסור לתת "מתנות לאביונים" לנכרים, ויש בכך איסור תורה של "לא תחנם".
- פח. מי שנמצא במקום שאין בו עניים, יוכל למסור את הכסף לשליח לפני פורים, או יעשה העברה בנקאית, כדי שיוכל לתת מתנות לאביונים.

משלוח מנות

- פט. תקנו חכמים שבאותו הדור, לשלוח מנות ביום פורים. ויש לשלוח אותן ביום ולא בלילה.
- צ. צריך אדם לשלוח שתי מנות של מיני אוכל לאיש אחד. ומי ששולח לאנשים רבים - הרי זה משובח.
- צא. המנות צריכות להיות ראויות למאכל כמו שהן. ואין לשלוח דברים שצריך לבשל אותם [אך ניתן להוסיף אותם על מאכלים אחרים].
- צב. לא ישלח אדם משלוח מנות לאשה, ולא תשלח אשה לאיש, שלא יבואו לידי קרבה. אך במתנות לאביונים אין איסור.
- צג. אדם שאבל על אביו או על אמו, מחוייב במשלוח מנות, אך אסור לו לקבל משלוח מנות כל שנים עשר חודש.

סעודת פורים

- צד. תקנו חכמים שבאותו הדור, לעשות סעודה גדולה בפורים. ויש לעשותה ביום ולא בלילה.
- צה. אף על פי שמצות סעודת פורים היא ביום, ראוי לשמוח גם בלילה, ולהרבות על הסעודה הרגילה.
- צו. מצוה לשתות יין בסעודת פורים, ואסור להשתכר. אלא ישתה מעט יותר מן הרגיל.

- צו. נוהגים להתפלל מנחה גדולה בפורים, ולאחריה לאכול את הסעודה, ולמשוך אותה לתוך הלילה, ואחר כך להתפלל ערבית. ועיקר הסעודה צריך להיות ביום. ואף על פי שמסיימים את הסעודה בלילה, אומרים "על הניסים" בסעודה, שהדבר תלוי בתחילת הסעודה.
- צח. ראוי להכנס לסעודת פורים מתוך דברי תורה, שכך דרשו חז"ל: "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר. אורה - זו תורה".
- צט. יש נוהגים לאכול אורז וקטניות בפורים, זכר לדניאל חנניה מישאל ועזריה, שמסרו את נפשם כדי לאכול מזון כשר, אף שהיו בארמונו של מלך בבל.
- ק. אם פורים חל להיות ביום שישי, אוכלים את הסעודה בבוקר, מפני כבוד השבת, כדי שיוכל אדם להתכונן לשבת, וכדי שיוכל לאכול סעודת שבת בתיאבון.

מלאכה בפורים

- קא. אף על פי שמן הדין מותר לעשות מלאכה בפורים, נהגו ישראל לא לעשות מלאכה בפורים. ומכל מקום, כל העושה מלאכה בפורים, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם, אלא אם היא דבר של שמחה.
- קב. מותר לעשות כל מלאכה של מצוה.
- קג. מותר לעשות מלאכה לצורך פורים.
- קד. בערים מוקפות חומה, מותר לעשות מלאכה בי"ד. וכן להיפך.

שמחת פורים

- קה. אין להתענות בפורים, ואף לא בשושן פורים [גם לעושים פורים בי"ד], אלא תענית חלום. ומי שהתענה תענית חלום בפורים, צריך להתענות לאחר שושן פורים יום נוסף, על כך שהתענה בפורים.

קו. אסור להספיד בפורים, חוץ מלת"ח גדול.
קז. בדיני אבלות ישנם מנהגים רבים, ומי שאירע לו אבל ח"ו, ישאל רב
כיצד לנהוג.

קח. ראוי ללבוש בגדי שבת בפורים.
קט. אין לאיש להתחפש לאשה, ואין לאשה להתחפש לאיש. שהרי
התורה אמרה: "לא יהיה כלי גבר על אשה, ולא ילבש גבר שמלת
אשה". ולא הותרו איסורי תורה, ואף לא איסורי דרבנן, משום שמחת
פורים. וביחוד שהדבר גורם לפריצה נוספת בצניעות, נוסף על
הפרצות הגדולות בימינו.
קי. יש להזהר שלא לפגוע מתוך השמחה ביהודי אחר, וכל שכן בתלמידי
חכמים, ולא לצחוק על יהודי, אם הוא עלול להפגע מכך.
קיב. צריך לשמוח גם בשושן פורים.

